

Under 2009 har vi utvärderat Äldre, Boende, Designprojektet. Samtidigt har en diskussion kommit igång med kyrkorådet om hur den pågående verksamheten kan utvecklas. Mer information om detta kommer i början av 2010.

Denna rapport innehåller följande fyra delar:

1. Resultaten av en utvärdering av de långsiktiga resultaten av verksamheten avseende metod och betydelsen för projektdeltagarna. Projektet Äldre, Boende, Design har haft en inriktning i sina metoder som syftar till att understödja och uppmuntra äldre människor i församlingen att aktivt medverka i utvecklingen av den verksamhet man är intresserad av. Uppföljningen avser att mäta om projektet uppfyller sitt syfte även efter det att projektet avslutades våren 2008.
2. Skolhuset som bas för projektet – hur har det fungerat?
3. Resultaten från Institutionen för designvetenskaper Lunds universitet som är en effekt av projektet Äldre, Boende, Design 2005-2008. Forskningsresultat faller ut i långsammare takt än den pågående församlingsverksamheten. Därför är en arbetsuppgift att återföra resultat från till församlingen främst avseende det designkoncept som utvecklats - det moderna äldre livet - och hur det fungerat i forskningsprojekten.
4. Publikationer

Adolf Fredriks församling den 19 november 2009

Ulla Håkansson, diakon & Britt Östlund, forskare

1. Äldre, Boende, Designprojektets utveckling - en utvärdering till alla som varit med någon gång under 2005-2009

I syfte att mäta den långsiktiga betydelsen av kyrkorådets satsning på Äldre, Boende, Designprojektet genomfördes en enkätundersökning i april 2009. Vilken betydelse har den aktionsforskningsinriktade metodansatsen med betoning på äldres egen medverkan betytt för dem själva och för församlingen? Vilka slutsatser kan man dra för framtiden?

Enkäten skickades ut till alla deltagare på projektlistan som inte flyttat eller avlidit. Totalt omfattade utskicket 113 personer. Svarefrekvensen uppgår till 54 %, vilket betyder att 61 personer svarade varav 46 kvinnor och 13 män samt 2 personer som svarat men inte uppgivit kön. Svarefrekvensen bedöms ha acceptans om man ser till enkätsvar generellt men låg med tanke hur hög den brukar vara i dessa åldersgrupper. Ett skäl kan vara att enkäten varit omfattande med många svarsalternativ att fylla i under punkt 4. Enkätens utformning framgår av *bilaga 1*.

Enkäten skickades alltså ut både till dem som varit aktiva och passiva under projektperioden. Av fråga 3 som mäter vilka verksamheter man deltagit i så är det troligt att svarande domineras av dem som fortfarande är aktiva. Två av dem som svarat har flyttat men svarat ändå och en anmärkte på att hennes namn är felstavat i församlingens register.

Beträffande deltagandet i olika projektaktiviteter fördelade sig svaren så här:

<i>Aktivitet</i>	<i>Antal deltagare</i>
Erfarenhetsgruppen	10
Historiegruppen	11
Forskningscirkel om boende	11
Svearingen	12
Caféträffar månd.och torsd.	11
Insatser på skolhuscaféet	1
Öppna föredrag	29
Inledande projektmöte 2005	22
Konferens om boende 2007	11
Vinnova-projektet med Svearingens första behovsinventering 2007	9
Vinnova-projektet med	9

InView och ipp i 2008-2009	
Slutkonferens 2008	10
Andra projektkonferenser	11
Dagsutflykter och/eller församlingsresor	15
Veckoresor och Ålandsresa	10
Besök på designinstitutionen i Lund	10
Projektets styrgrupp	0

Resultatet visar att 36 personer har deltagit i 1-3 aktiviteter, nio personer har deltagit i mer än tre aktiviteter och 16 personer har deltagit i mer än fem aktiviteter. En person uppgav att han inte fått information om möjligheten att delta i projektets verksamheter.

När det gäller projektets betydelse för den egna personen var svaren tämligen spridda, men några tydliga resultat kan iakttas vilket föranleder oss att dra följande slutsatser:

- Deltagarna anser att projektet leder till förändring för oss äldre. Att bidra till en sådan förändring är ett starkt motiv till att vara med. Resultatet stämmer väl överens med projektets syfte.
- Att få nya vänner är ett motiv till att vara med. För en del har inte ensamheten påverkats alls, medan andra har fått nya vänner genom projektet.
- Teorin om tredje och fjärde åldern stämmer bra med hur man kan beskriva åldrandet idag.
- Deltagarna har känt sig delaktiga och fått gehör när de fört fram sina synpunkter.
- Projektet har bidragit till att deltagarna känner sig mer förankrade i stadsdelen.
- Många hinner inte engagera sig i allt de skulle vilja.
- Deltagarna känner att de hänger vid de möten som genomförts i projektet.
- Deltagarna känner ingen större koppling till församlingen nu jämfört med tidigare men är positiva till att bidra med egna insatser. Femton personer kan tänka sig att utföra mindre arbetsuppgifter i församlingen, tjugo personer vill gärna hjälpa äldre och ensamma människor i församlingen. Detta skulle kunna föranleda ett möte hösten 2009 för dem som är intresserade av detta.
- Kyrkan är fortsatt viktig för många viktig men inte viktigare nu jämfört med tidigare. Svaret är svårt att tolka eftersom vi vet från tidigare diskussioner i projektet att deltagarna menar så olika saker med kyrkan och församlingen. En del menar byggnaden, andra menar människorna eller gudstjänsterna.

Sammanfattningsvis drar vi slutsatsen att projektet uppfyllt sitt syfte att generellt flytta fram äldre människors positioner och ge dem en röst i forskning och utveckling, men även haft betydelse för enskilda personer som varit delaktiga och blivit intresserade av att vara fortsatta aktiva. En starkare anknytning och kanske förnyelse av församlingslivet genom nya människor kan vara en målsättning för framtiden.

Enskilda människors upplevelse av projektet framkommer främst i de egna kommentarerna. Därför har vi valt ut några citat:

”Även om Svearingen-projektet ännu inte riktigt nått sitt utsatta mål att bistå vår 4:e generation äldre i församlingen, tycker jag att arbetet i sig inom gruppen varit värdefullt. Det kan stärka vår gemenskap, vänskapsband har knutits – allt till både glädje och till framtida

nytta, då vi själva kan hjälpa varandra vid behov. Fortfarande hoppas jag att vi ska kunna nå fram till vår ursprungliga målgrupp genom de modifieringar vi gör i vårt upplägg.”

”Jag tycker att caféverksamheten i Skolhuset må+to är strålande. Kanske vi kunde utöka den med andra aktiviteter och eventuellt andra tider då caféet inte utnyttjas av andra? Jag har själv en stor familj som jag engagerar mig i men trro att jag skulle uppsakta, då jag blir äldre och mindre sysselsatt, att ha en plats (=hem) att gå till där det ej ställs några krav, för at träffa andra i samma sits. Med åren blir det mer krävande (och känns jobbigare) att bjuda hem vänner och bekanta. Man vet ej heller hur hälsan är från dag till dag.”

”Det har varit mycket givande att möta frågeställningar om åldrande, sjukdom och död problem, som jag skjutit framför mig under mitt aktiva liv.”

”Jag tycker att det varit mycket lovvärt av AF församling att satsa på detta projekt. Kyrkan bör medverka mer i samhällsdebatten och för detta krävs större engagemang och aktuell kunskap hos församlingarnas medlemmar som kyrkans funktionärer.”

”Det bästa har varit den sociala kontakten kring samtal om svåra frågor. Gör denna form av intressanta samtal till hjärngympa, lika viktigt för äldre som vattenjympa. Efter vår hjärnjympa blir världen rikare.”

2. Skolhuscaféet – en växande mötesplats

Skolhuset har fungerat som en ram kring alla aktiviteter som pågått sedan 2005 men växt i betydelse under 2008 och 2009. Vi känner oss därför förnöjda att rapportera hur skolhusets verksamhet som mötespunkt med café och uthyrningar har utvecklats under denna period. Verksamheten kan beskrivas kvantitativt och kvalitativt. Inte minst vill vi lyfta fram skolhusets långsiktiga betydelse för församlingslivet i city.

Kvalitativt attraherar caféet många olika grupper av besökare:

- Projektdeltagare
- Projektledning
- Äldre som bor på Adolf Fredriksgården och i församlingen i övrigt
- Äldre från andra stadsdelar
- Svaga äldre och äldre med kognitiva problem som har caféet som sin dagliga tillflyktsort
- Anställda som arbetar i city t.ex. postanställda
- Vänner i alla åldrar som träffas för att fika
- Studiecirklar som hyr lokal dagtid
- Kursdeltagare från organisationer i närheten t.ex. ABF
- Turister
- Personalen i Adolf Fredriks församling, icke att förglömma

Kvantitativt kan skolhuscaféets betydelse mätas utifrån besöks- och bokningsstatistik samt intäkter. Det totala antalet besök under det senaste året utifrån resultatrapporterna uppskattas till totalt 4800. Varje kund handlar i genomsnitt för 35 kronor. Antalet besök skiljer sig dock mellan årstiderna:

Antal besökare / vecka under sept - april	Cirka 200
Antal besökare / vecka under juni – augusti	Cirka 1000

Antal externa uthyrningar dvs. förutom församlingens egna projekt och kursverksamhet som omfattar 4-7 tillfällen varje vecka, under perioden januari – november 2008 uppgår till 30 och har inbringat en intäkt på ca 31.290kr. Intäkterna från den externa uthyrningen varierar mellan 700kr – 1.500kr. Ett av församlingens projekt som VINNOVA finansierar, beräknar att under perioden september 2008 – maj 2009 betala omkring 20.000 kronor i hyra för sin verksamhet.

3. Forskningsresultat till följd av Äldre, Boende, Designprojektet

3.1. Utbildning

Projektets viktigaste bidrag är utvecklingen av ett designkoncept – Det Moderna Äldrelivet – som tar fasta på äldre människors delaktighet, initiativförmåga och erfarenheter och som nu ligger till grund för det som studenterna vid industridesignutbildningen eller ingenjörerna, som väljer fria kurser, får lära sig vid designinstitutionen i Lund. Konceptet utgår inte i första hand från att äldre människor är sjuka eller obsoleta eller att en växande äldrebefolkning är ett problem. Det inriktar sig på människors välbefinnande och värdighet. Programmet har en gränsöverskridande ambition men börjar i den äldre människan inte i vårdprofessionen. Det handlar om hur den demografiska förändringen som resurs kan understödjas på olika sätt genom teknik och innovationer. Se programbroschyr *bilaga 8*.

De kurser där det moderna äldrelivet undervisas är framförallt: Rehabiliteringsteknik och design, en valfri kurs för civilingenjörstudenter, 7,5 högskolepoäng, samt Universal design, en obligatorisk kurs för industridesignstudenter, 6 högskolepoäng.

3.2. Examensprojekt

En god resa. Ett projekt av Emma Lööf 2008 i syfte att öka tillgängligheten i äldres resande. Tilldelades 1:a pris för världens bästa transportlösning inom ramen för World Useful design (Inuse conference 2008). Behovet av sådana lösningar har efterfrågats i projektet Äldre, Boende, Design. Se *bilaga 2*.

Ny design ger en dator för alla. Ett projekt av Emelie Hedén i syfte att ta fram en prototyp för en dator för äldre, där bl.a. datoranvändaren slipper trycka ner tre olika knappar för att få fram snabel – a. Emelie har jobbat fram sin prototyp tillsammans med damer i Äldre, Boende, Designprojektet. Resultatet redovisades i P1-programmet plånboken den 5 november 2008. Se *bilaga 3*.

Nintendo Wii, både nytta och nöje. Ett projekt av Marie Olofsson, Louise Relkman och Anna Wareborn i syfte att pröva TV-spel till nytt och glädje för äldre med nedsatt kognitiv förmåga. Se *bilaga 4*.

Trappstege, en praktisk stege för ostabila. Ett projekt av Lovisa Nersing i syfte att stödja behovet av att våga ta ett steg uppåt. Stor efterfrågan i Äldre, Boende, Designprojektet, ett av de största uttalade behoven. Se *bilaga 5*.

Kvalitativt badande för människor med demens. Ett projekt av Hanna Johanssons och Karl Lindqvist i syfte att ur ett ergonomiskt perspektiv utforma en badmiljö för den dementa människan som kan leda till ökad livskvalité. Examensarbetet utsågs till vinnare av Ergonomisällskapets ESS' studentpris för 2008. Se *bilaga 6*.

Flytta med gamla och nya möbler, hur tänker man? Ett pågående studentprojekt av Susanna Löfgren i syfte att studera processen när man flyttar till mindre eller till seniorboende och behovet av att bevara, köpa nytt eller restaurera sina möbler.

3.3. Större forskningsprojekt

PLUS-möbelprojektet:

Projektet är finansierat av Verket för Innovationssystem för en första etapp 2008-2010 och har rubriken: Utveckling av svensk trä- och möbelindustri för användarinriktade och konkurrenskraftiga PLUS-produkter. Se *bilaga 7*.

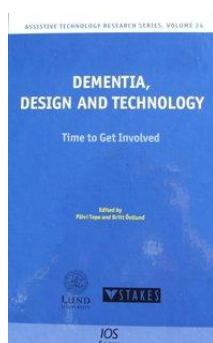

Projektets målsättning är att gemensamt utveckla PLUS-produkter som motsvarar kraven hos en växande och hittills oexploaterad marknad bland människor i den tredje åldern och att förstärka företagens egna varumärken när dessa uppfyller PLUS-värden i form av funktionella, hållbara och eleganta interiöra lösningar. I projektet medverkar en forskargrupp i Lund med inriktning på formgivning; en forskargrupp i Linköping med inriktning på produktionens utveckling; sju svenska designmöbelföretag – Lammhults, Swedese, Stolab, Nelo, Allinwood, NC Möbler, OH Sjögren; samt Trä- och möbelindustriförbundet. Två avhandlingsarbeten inom möbeldesign och möbelproduktion pågår i samverkan med företagen i olika hög grad. En doktorand i Lund, Oskar Jonsson, arbetar med att identifiera den potentiella användaren, utforma användarbaserade designkriterier och värden genom ett urval av testpaneler. David Eklöf, doktorand i Linköping, arbetar med att identifiera de produktionskrav som måste till för att öka värdet i produkterna gentemot användaren, genom att värdera ny teknik och föra dialog med företagen. Vid sidan av detta har flera examensprojekt i industridesign startas under året och tre spin-off projekt avseende packningstäthet och träförädling.

TV-tittandet bland personer med demenssjukdom

Hjälpmiddelsinstitutet finansierar under 2008 en andra etapp i en forskning som syftar till att förstå och utveckla TV-tittandet från att enbart vara en till synes passiv sysselsättning, till att tas i bruk för utökad kommunikation och stimulans mellan människor som bor på vårdboende och vårdpersonalen. Målsättningen är att formulera en strategi som kan vara användbar för personal på vårdboenden. Projektet avslutas i december 2008.

Den första projektetappen resulterade i en internationell antologi i syfte att beskriva och föreslå hur människor med demenssjukdom kan göras delaktiga i designprocesser. Antologin som har rubriken: "Dementia, Design and Technology -Time to get involved" går att beställa från <http://www.iospress.nl/>. Den är sammanställd av Päivi Topo, Academy of Finland/National Research and Development Centre for Welfare and Health (STAKES) och Britt Östlund, Lunds universitet.

TV som kommunikationsform för Svearingen i Adolf Fredriks församling

Svearingen söker ett sätt att kommunicera med varandra och med gamla människor i församlingen som behöver hjälp vid sidan av det stöd dem kan få från kommunal hemtjänst eller köpa på öppna marknaden. Syftet är att förstärka kontakterna och nätverket på Norrmalm och på så vis öka möjligheterna att kunna bo kvar hemma så länge som möjligt. Ett sätt prövades under ett år med början 2008 och avslutning i maj 2009. En mini-konferens med 23 deltagare genomfördes i församlingshemmet den 29 april 2009.

Projektet heter: Sociala nätverk för det moderna äldre livet och syftar till att utveckla lättanvända interaktiva informations och kommunikationstjänster på vanliga TV apparater för att möta behoven hos äldre människor som på olika sätt behöver stärka sitt sociala nätverk för att praktiskt ordna sin vardag. Deras behov av tjänster kommer att omsättas i prototypen ippi som består av en basenhet med fjärrkontroll som ansluts med en enkel kabel till en vanlig TV.

Problemägare är Svearingen, en grupp personer i åldern 60-88 år som bor på Norrmalm i Stockholm och som på detta sätt kan kommunicera direkt via TV:n med bilder, video-clips, ljud och text. Projektets resultat avser också att bidra till en förnyelse av formerna för äldreomsorgen och generellt för tjänsteutvecklingen gentemot äldre. Nyhetvärdet ligger dels vid att på ett strukturerat sätt testa och optimera både funktion och handhavande för denna målgrupp, dels att utveckla kunskapen om hur äldre människor kan få del av den tekniska konvergens IT-utvecklingen möjliggör, dels hur deras medverkan i sådana designprocesser kan organiseras.

Publikationer

Följande vetenskapliga artiklar, där Ulla Håkanssons diakonala insatser i Adolf Fredriks församling nämns, är publicerade eller under vetenskaplig granskning dags dato:

- *Watching Television in Later Life: A deeper understanding of the meaning of TV viewing in the homes and in geriatric care contexts.* Accepted for publication in Scandinavian Journal for Caring Sciences 2009.
- *The Revival of Research Circles: to meet the needs of modern ageing and the third age.* Educational Gerontology 2008, Vol. 34, No. 4.
- *The Third Age as more than a product of the sixties. When extended ageing needs to be redefined.* Submitted to International Journal of Ageing and Later Life in December 2008.
- *Who designs for the third age? Future opportunities still unexplored.* Submitted to International Journal of Design in May 2009
- *Turning old people's experiences into innovations: ippi, an example of the convergence of mobile TV viewing.* Submitted to the International Journal for Gerontechnology in September 2009.

Övriga publikationer i projektet:

- *Har äldre människor brug for design?* Artikel i Gerontologi. Aldring og ældre forskning og udvikling. Dansk Gerontologisk Selskab, Vol.24 No.4, December 2008.
- *Design, Technology & Dementia. Time to get involved.* Edited together with Päivi Topo Academy of Finland. Published at IOS Press 2008; Assistive Technology Research Series Vol.24.
- *Äldre, Boende, Design. Tre populärvetenskapliga rapporter; Att åldras på sina egna villkor. Resultat från ett forskningsprojekt; Att möta äldre människor idag. Erfarenheter från ett forskningsprojekt,* Stockholm: Federativ Tryckeri, samt *Slutredovisning,* Stockholm: ABA.
- *Äldre och design.* Temanummer av tidningen Äldreomsorg publicerad av Fortbildning i Stockholm AB. Vol.24, No. 4, 2007.
- *Design och Diakoni.* Artikel i Svensk Kyrkotidning Vol. 103, No.34-35, 2007 pp. 415-417.

